

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การบริหารการศึกษาระบบทวิภาคี โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๑.๑ ความหมายของการบริหาร

๒.๑.๒ ทฤษฎีการบริหาร

๒.๑.๓ ภารกิจของการบริหารการศึกษา

๒.๒ แนวคิดทางการศึกษาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

๒.๓ หลักการและวัตถุประสงค์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาในระบบทวิภาคี

๒.๔ โครงสร้างและหลักสูตรของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ ทฤษฎีการเรียนการสอน

๒.๕.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอน

๒.๕.๓ การเรียนการสอน

๒.๕.๔ การวัดและประเมินผล

๒.๕.๕ การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๑.๑ ความหมายของการบริหาร

ความหมายของการจัดการหรือการบริหารนั้น มีผู้รู้หลายท่านได้ให้ความหมายไว้โดยรวม การจัดการและการบริหาร มีความหมายเหมือนกันหรือใช้แทนกันได้ ซึ่งการจัดการหรือการบริหารนั้น หมายถึง กระบวนการร่วมกันทำงานของกลุ่มคนอันอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรโดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่คือ คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์ ทั้งในและนอกองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการมีองค์ประกอบหลัก ดังนี้

๑. ความเป็นศาสตร์และศิลป์ในตัวเอง

๒. ต้องอาศัยทรัพยากรหรือปัจจัยต่าง ๆ เช่น คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น มาใช้ในการบริหาร

๓. การจัดการเป็นการดำเนินงานของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ไปในทิศทางเดียวกัน

มัลลิกา ต้นสอน ได้ให้ความหมายของการบริหาร (Administration) ว่าหมายถึง การกำหนดแนวทางหรือนโยบาย การสั่งการ การอำนวยความสะดวก การสนับสนุน และการตรวจสอบให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^๑

สิริภพ เหล่าลาภะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้ ๒ นัย คือ ๑. คำว่าบริหาร มาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หรฺ ธาตุในความนำไป ดังนั้น คำว่าบริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกจำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปณฺห ปริหริตุ สมฺตํโถ” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบหนี ซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบ หรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป ๒. คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Administer และ Administration แปลความหมายคือ การปกครอง ดำเนินการ อำนาจการ จัดการ จัดให้ วาง ส่งเสริม และบำรุง^๒

พะยอม วงศ์สารศรี ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึง ความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^๓

เสนาะ ตีเยาว์ ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง^๔

พิทยา บวรวัฒนา ได้กล่าวว่า การบริหารเป็นเรื่องของการนำเอากฎหมายและนโยบายต่าง ๆ ไปปฏิบัติให้เกิดผล ซึ่งเป็นหน้าที่ของข้าราชการที่จะทำงานด้วยความเต็มใจด้วยความเที่ยงธรรมและอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้^๕

^๑ มัลลิกา ต้นสอน, **การจัดการยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: เอ็กสเปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^๒ สิริภพ เหล่าลาภะ, **พุทธศาสตร์การเมือง**, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

^๓ พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร: พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒),

หน้า ๓๖.

^๔ สেনาะ ตีเยาว์, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

^๕ พิทยา บวรวัฒนา, **การบริหารเชิงบูรณาการ**, (นนทบุรี: สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖),

หน้า ๒.

วิช วิษนิภาวรรณ ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารเกิดได้หลายแนวคิด เช่น โปสคอร์บ (POSDCORB) เกิดจากแนวคิดของลูเธอร์ กุลิก Luther Gulick และลินดอล เออร์วิค Lyndall Urwick ประกอบด้วยขั้นตอนการบริหาร ๗ ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริหารบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) ขณะที่กระบวนการบริหารตามแนวคิดของเฮนรี ฟาโยล Henry Fayol ประกอบด้วย ๕ ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุมงาน (Controlling) หรือรวมเรียกว่า พอคค์ (POCCC)^๖

ศจี อนันต์นพคุณ ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป นำทั้งศาสตร์และศิลป์ มาใช้ในการทำงานร่วมกัน เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยการบริหารอย่างเหมาะสมและใช้กระบวนการบริหารอย่างมีระบบ^๗

สมยศ นาวิการ ได้กล่าวว่า การบริหารตามแบบของ ลูเธอร์ กุลิก Luther Gulick ระบุว่า การบริหารเป็นศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารย่อมจะให้ความรู้ที่เชื่อถือได้กับผู้บริหารว่าต้องทำอะไรภายในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ และช่วยให้พวกเขาคาดคะเนถึงผลลัพธ์ของการกระทำของพวกเขาได้^๘

จากการศึกษาความหมายของการบริหารสามารถสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบโดยอาศัยความร่วมมือของบุคลากรในองค์กรทุกคน เพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๑.๒ ทฤษฎีการบริหาร

จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหาร มีนักวิชาการศึกษาได้ให้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารดังต่อไปนี้ ทฤษฎีการบริหารของ เลเทอร์ Frederick W Taylor บิดาแห่งการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการคือ^๙

^๖ วิช วิษนิภาวรรณ, การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น: สหรัฐอเมริกาอังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย, (กรุงเทพมหานคร: โฟร์เพช, ๒๕๔๕), หน้า ๓๙.

^๗ ศจี อนันต์นพคุณ, กลวิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ, (สงขลา: ชลบุตรกราฟฟิก, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

^๘ สมยศ นาวิการ, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘.

^๙ เลเทอร์ อังโน ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๗-๔๘.

๑. ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่างคือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่า เป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่าง ๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒. ต้องมีการคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการ รู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุด ตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณา คนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะ เห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

๔. การประสานกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน ฝ่ายบริหารควรจะได้ ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้น

ทฤษฎีการบริหารของ ลูเธอร์ กุลิก Luther Gulick ได้กล่าวว่า หลักการบริหารระบบ ราชการที่เรียกว่า POSDCoRB Model มีดังนี้^{๑๐}

๑. P = Planning (การวางแผน) เป็นการคาดคะเนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งต้องคำนึงถึงทรัพยากรภายในองค์กรและสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อให้แผนที่กำหนดขึ้น มีความรอบคอบและสามารถนำไปปฏิบัติได้

๒. O = Organizing (การจัดองค์การ) เป็นการจัดองค์การที่เป็นส่วนราชการโดยจัดแบ่ง ตามความชำนาญเฉพาะอย่าง ออกเป็นกรม ฝ่าย แผนก จะพิจารณาปริมาณงานคุณภาพงาน ขนาด ของการควบคุม และพิจารณาแบ่งสายงานหลัก และสายงานที่ปรึกษา โดยคำนึงถึงอำนาจหน้าที่และ ความรับผิดชอบควบคู่กันไป

๓. S = Staffing (การจัดบุคคลเข้าทำงาน) เป็นการคัดเลือกบุคคลให้เข้ามาดำรง ตำแหน่งภายในองค์กร โดยพิจารณาจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมให้ได้ในปริมาณที่ เพียงพอจะทำให้งานสำเร็จได้

๔. D = Directing (การสั่งการหรืออำนวยการ) เป็นการกำกับดูแล สั่งงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา โดยอาศัยลักษณะความเป็นผู้นำ การจูงใจ ศิลปะการปกครองคนและการสร้าง มนุษย์สัมพันธ์ของผู้ใต้บังคับบัญชา

^{๑๐} ลูเธอร์ กุลิก อ้างใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์, **ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๘๖.

๕. Co = Coordinating (การประสานงาน) เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดี กับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทุกฝ่าย ทั้งในระดับสูงกว่า ต่ำกว่า และการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

๖. R = Reporting (การรายงานผลการปฏิบัติงาน) เป็นการนำเสนอผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานจากผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้บริหารระดับต่าง ๆ โดยมีการติดต่อสื่อสารแบบเป็นลายลักษณ์อักษร

๗. B = Budgeting (การงบประมาณ) เป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการควบคุมการปฏิบัติงานโดยใช้วงจรงบประมาณ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ การเตรียมขออนุมัติงบประมาณ การเสนอให้ผู้บังคับบัญชาให้ความเห็นชอบ การดำเนินงานตามงบประมาณ การตรวจสอบ การใช้จ่ายงบประมาณตามแผนที่เสนอขอไว้

ทฤษฎีการบริหารของ Henri Fayol ได้กล่าวว่า การบริหารโดยมีความเชื่อว่า เป็นไปได้ที่จะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administrative) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบริหาร (Management Functions) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร ๕ ประการ คือ^{๑๑}

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนปฏิบัติงานหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้เพื่อเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีโครงสร้างของงานต่าง ๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของ และตัวคน อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

๓. การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง หน้าที่ในการสั่งการงานต่าง ๆ ของผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้ผลสำเร็จด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี จะต้องเข้าใจคนงานของตน จะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงานและองค์การที่มีอยู่รวมถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ยังต้องทำการ ประเมินโครงสร้างขององค์การและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำอีกด้วย หากโครงสร้างขององค์การที่เป็นอยู่ไม่เหมาะสมก็จำเป็นต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ถ้าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาคนใดหย่อนประสิทธิภาพการไต่ออกเพื่อปรับปรุงกำลังคนที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก็เป็นสิ่งจำเป็นต้องทำ

๔. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

^{๑๑}Henri Fayol quoted in, Price, Alan, Human Resource Management, In a Business Context, 2 edition, (London: Thomson Learning, 2004), p. 110.

๕. การควบคุม (Controlling) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้แล้ว

ทฤษฎีการบริหารการศึกษา

ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารควรมีหลักและกระบวนการบริหารการศึกษา หลักการแนวคิดในการบริหารภาพรวมของการบริหาร ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการบริหารสถานศึกษามีความเหมาะสมผู้เขียนจะได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าว เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมุมมองในการบริหารสถานศึกษายิ่งขึ้นต่อไป

คำจำกัดความคำว่า “การบริหาร” (Administration) ใช้ในความหมายกว้างๆ เช่น การบริหารราชการ อีกคำหนึ่ง คือ “การจัดการ” (Management) ใช้แทนกันได้กับคำว่า การบริหารส่วนมากหมายถึง การจัดการทางธุรกิจมากกว่าโดยมีผู้กำหนดความหมายหลายท่านได้ระบุไว้ดังนี้ **ปีเตอร์ เอฟ ดร็กเกอร์ Peter F Drucker** : คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น^{๑๒} **เฮอเบิร์ต เอ. ไซมอน Herbert A. Simon** : กล่าวว่าคือ กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน

การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ได้รับการกระทำจนเป็น ผลสำเร็จ กล่าวคือ ผู้บริหารไม่ใช่เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติทำงานจนสำเร็จตามจุดหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว

Simon การบริหาร คือ กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

คำว่า “การบริหารการศึกษา” หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน นับแต่ บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่^{๑๓}

๒.๑.๓ ภารกิจของการบริหารการศึกษา

การวิจัยหลายเรื่องในสหรัฐเกี่ยวกับงานบริหาร หรือบทบาทหน้าที่ซึ่งผู้บริหาร โดยเฉพาะผู้บริหารการศึกษา จะต้องทำหรือควรทำ มีผลวิจัยแตกต่างกันพอสมควรได้ดังนี้

จำแนกตามลักษณะและขอบข่ายของงานบริหารการศึกษา

^{๑๒} ปีเตอร์ เอฟ ดร็กเกอร์ อ้างใน ภาวิดา ธาราศรีวิสุทธิและวิบูลย์ โทณะบุต, **หลักและทฤษฎีบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

^{๑๓} เฮอเบิร์ต เอ. ไซมอน อ้างใน ภาวิดา ธาราศรีวิสุทธิและวิบูลย์ โทณะบุต, **หลักและทฤษฎีบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

เบิร์ต เอสฟิสก์ Robert S. Fisk สรุปว่า ภารกิจของผู้บริหารการศึกษาที่จะต้องปฏิบัติทั้งภายนอกภายในงานบริหารการศึกษา มีเพียง ๔ ประเภทเท่านั้น คือ

๑. การบริหารงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ (Responsibilities relating to the community)

๒. การบริหารงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการขยายหรือปรับปรุงโอกาสทางการศึกษาหรืองานในด้านวิชาการ (Improvement of educational Opportunity)

๓. การบริหารงานบุคคลทุกชนิดนับตั้งแต่การแสวงหา บรรจุ พัฒนาและปรับปรุงครู เจ้าหน้าที่และนักเรียน ตลอดจนการให้พ้นจากงานหรือจากโรงเรียนของบุคคลทุกประเภท (Obtaining, developing and improving personal)

๔. การบริหารงานธุรการ การเงิน อาคาร สถานที่ บริเวณและบริการต่างๆ (Providing and maintaining funds and fatalities)^{๑๔}

Ordway Tead ได้วางขอบข่ายของการบริหารการศึกษาไว้ ๕ ขอบข่าย คือ การผลิต (Production) การประกันถึงการใช้ผลผลิตจากประชาชน (Assuring Public use) การเงินและบัญชี (Finance and Accounting) บุคลากร (Personal) และการประสานงาน (Coordination) เมื่อประยุกต์ทั้ง ๕ ขอบข่ายนี้ในทางด้านการศึกษา เราก็จะได้ขอบข่ายของการบริหารการศึกษาดังนี้

๑. การผลิต หมายถึง กิจกรรมพิเศษหรืองานที่ทางองค์กรได้จัดตั้งขึ้น ในทางการศึกษา หมายถึง การตระหนักถึงเป้าหมายทางการศึกษา ซึ่งต้องถูกจัดตั้งขึ้นโดยสังคม (Society) ดังนั้น การบริหารการศึกษาจึงแปรเป้าหมายของการศึกษาแก่บุคลากรทางการศึกษา (Production of Education) ในรูปแบบและลักษณะที่พึงประสงค์

๒. การประกันถึงการใช้ผลผลิตจากประชาชน หมายถึง กิจกรรมและผลผลิตของการดำเนินงานขององค์กร สินค้าและบริการที่ได้ ผลผลิตจะต้องเป็นที่ยอมรับจากประชาชนในการใช้และประโยชน์ที่จะได้รับ เพราะประชาชนเป็นผู้จัดตั้งองค์กร มันจึงเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารการศึกษาที่จะต้องให้คำจำกัดความการดำเนินงานที่ต้องการ เพื่อให้เป็นที่รู้กันแพร่หลายเพื่อว่าผลผลิตสุดท้ายของการศึกษาจะได้เป็นประโยชน์ต่อประชาชน

๓. การเงินและการบัญชี หมายถึง การรับและการจ่ายเงินในการลงทุนในกิจกรรมขององค์กร การบริหารการศึกษายังเกี่ยวข้องกับการใช้จ่ายเงิน สำหรับการดำเนินงาน ในการดำเนินงานกิจกรรมของเครื่องมือทางการศึกษา

๔. บุคลากร คือ การกำหนดกรอบและการดำเนินงานของนโยบาย และกระบวนการใน

^{๑๔} เบิร์ต เอสฟิสก์ อ้างใน นพพงษ์ บุญจิตราดุล, *ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์), ๒๕๓๔.

การสรรหาบุคคล และการดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรด้วยกัน เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือที่ดี และความซื่อสัตย์ต่อองค์กร

๕. การประสานงาน เป็นกิจกรรมที่สำคัญของการบริหารการศึกษา เพราะจะเป็นการประกันถึงความสัมพันธ์ภายในที่ใกล้ชิด และการผสมผสานของกิจกรรมทั้งหมดขององค์กร เช่น บุคลากร การเงิน และการผลิตของผลที่พึงประสงค์ (Desired Result) การผสมผสานดังกล่าวไม่ใช่เฉพาะโครงสร้างขององค์กรเท่านั้น แต่รวมถึงเจตคติของบุคลากรด้วย

Sears ได้ชี้ให้เห็นถึงขอบข่ายของการบริหารโดยจำเพาะเจาะจงลงไป ซึ่งสัมพันธ์กับการศึกษา ดังนี้

๑. การจัดตั้งวัตถุประสงค์ทางการศึกษา โดยรูปแบบของเป้าหมายและโปรแกรมของงานเพื่อให้วัตถุประสงค์บรรลุผล เช่น การวางแผนงานขององค์กร

๒. การจัดหาและพัฒนาบุคลากร การเงินที่จำเป็น ที่อยู่อาศัย วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมืออำนวยความสะดวก สำหรับการดำเนินงานขององค์กร เช่น การใช้ทรัพยากรและวัสดุ เพื่อทำให้เป้าหมายทางการศึกษาบรรลุผล

๓. การกำหนดธรรมชาติและกระบวนการของการใช้อำนาจ (เจ้าหน้าที่และบุคลากรทางกฎหมาย) และการควบคุม (แบบวิทยาศาสตร์และประชาธิปไตย) โดยที่กระบวนการบริหารจะดำเนินตามสิ่งเหล่านี้

๔. ตัดสินใจเกี่ยวกับธรรมชาติของเป้าหมาย และกระบวนการ โดยที่กระบวนการบริหารจะดำเนินการตาม

๕. ตัดสินใจเกี่ยวกับกลไก (โครงสร้างและความสัมพันธ์) ซึ่งอำนาจหน้าที่ (Authority) และพลังอำนาจ (Power) จะถูกนำมาใช้ในกระบวนการบริหาร^{๑๕}

๒.๒ แนวคิดทางการศึกษาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีบทบัญญัติที่วางรากฐานในการจัดการพัฒนาการศึกษาได้แก่ การกำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาให้กับประชาชนไม่น้อยกว่าสิบสองปีอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่จัดเก็บค่าใช้จ่าย และจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ จากเจตนารมณ์ดังกล่าวของรัฐธรรมนูญ ทำให้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่มี

^{๑๕} ชาญชัย อาจินสมาจารย์, การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร), ๒๕๔๐.

บทบัญญัติในการวางกรอบและแนวทางเพื่อปฏิรูปการศึกษาในประเด็นหลักและจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ดังนี้^{๑๖}

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ มีสติปัญญา ความรู้และคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเพื่อเป็นการพัฒนาโดยให้สถานศึกษาและสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

หลักสำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและเป็นการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๕ (ฉบับแก้ไขปรับปรุง) ที่เกี่ยวข้องการอาชีวศึกษา ระบบทวิภาคีซึ่งกรมอาชีวศึกษาได้มีนโยบายมุ่งส่งเสริมการจัดการศึกษามาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ สามารถที่จะดำเนินการพัฒนาระบบทวิภาคี ให้การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับแนวทางของพระราชบัญญัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้มีมาตราต่าง ๆ ที่ได้ระบุให้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาในลักษณะที่เน้นการอาชีวศึกษา ทักษะฝีมือ พอเป็นแนวทางดังต่อไปนี้

ระบบการศึกษา การจัดการอาชีวศึกษา การฝึกอบรมวิชาชีพ ให้จัดในสถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาของเอกชน สถานประกอบการ หรือโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

๑. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

๒. ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ มาเพื่อใช้ป้องกันและแก้ปัญหา

๓. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

๔. จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

^{๑๖} พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, หน้า ๗-๘.

๕. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

๖. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

๒.๓ หลักการและวัตถุประสงค์การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาในระบบทวิภาคี

จากพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๘ ในการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี เป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบัน กับสถานประกอบการในเรื่องการจัดหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันและเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการโดยมีการจัดแผนการเรียน แผนการฝึกอาชีพ การวัดผลและการประเมินผล เพื่อมุ่งเน้นผลิตผู้สำเร็จการศึกษาในระดับฝีมือ ระดับเทคนิคและระดับเทคโนโลยีสายปฏิบัติการให้เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพและกิจนิสัยที่เหมาะสม ปฏิบัติงานได้จริง ปฏิบัติงานที่ใช้เทคนิคในการทำงาน สร้างและพัฒนางาน วางแผน จัดการพัฒนาตนเองทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ให้ความก้าวหน้าทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ^{๑๗}

พัฒนาการของการศึกษาระบบทวิภาคี

การพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ได้เริ่มต้นดำเนินการ ตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๒๗ จนถึงปัจจุบัน มีพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงตามบริบทที่เปลี่ยนแปลง แบ่งเป็น ๔ ระยะเวลา ดังนี้^{๑๘}

๑. โครงการโรงเรียน-โรงงาน (Dual System) พ.ศ. ๒๕๒๗ – ๒๕๓๗

๒. โครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี (Dual Vocational System) พ.ศ. ๒๕๓๘ – ๒๕๔๑

๓. การฝึกงานครั้งหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๔๒ – ๒๕๕๐

^{๑๗} พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๑ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๔๓ ก วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๕๑ หน้า ๓-๔.

^{๑๘} ศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคี สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, แนวทางปฏิบัติการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานจัดการอาชีวศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๗, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท จามจุรีโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑-๑๐.

๔. การศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ. ๒๕๕๑ – ปัจจุบัน (Dual Vocational Education)

ระยะที่ ๑ โครงการโรงเรียน-โรงงาน (Dual System) พ.ศ. ๒๕๒๗ – ๒๕๓๗

การจัดการอาชีวศึกษาตามโครงการโรงเรียน-โรงงาน ในระยะที่ ๑ นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกช่างฝีมือที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ และประหยัดงบประมาณของรัฐบาล

พ.ศ. ๒๕๒๗ โดยกรมอาชีวศึกษา (ชื่อหน่วยงานในขณะนั้น) ได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการจากรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้เริ่มดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดย บริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด ได้มอบโรงเรียนซีเมนต์ไทยอุบลรัตน์ ให้กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคท่าหลวง ซีเมนต์ไทยอุดรธานี เพื่อเป็นวิทยาลัยต้นแบบ ทดลองจัดอาชีวศึกษาระบบโรงเรียน-โรงงาน โดยได้รับความเห็นชอบและความช่วยเหลือทางวิชาการ จากรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

พ.ศ. ๒๕๓๒ กระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติให้ทดลองใช้หลักสูตรช่างชำนาญงาน สาขาช่างซ่อมบำรุงโรงงานอุตสาหกรรม ภายใต้ความช่วยเหลือ ด้านการจัดระบบและรูปแบบการฝึกหัดจาก องค์การ GTZ เป็นตัวย่อจากภาษาเยอรมันว่า (German Technical Cooperation ; Gesellschaft fur Technische Zusammenarbeit) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

พ.ศ. ๒๕๓๔ สถานศึกษาที่จัดการอาชีวศึกษาระบบโรงเรียน-โรงงานนั้น มีจำนวนเพิ่มขึ้นอีก ๓ แห่งคือ วิทยาลัยเทคนิคมินบุรี วิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม และวิทยาลัยเทคนิคระยอง

พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้เปลี่ยนชื่อการจัดการศึกษาระบบโรงเรียน – โรงงานเป็น การจัดการศึกษาระบบทวิภาคี (Dual Vocational Training : DVT) เมื่อสำเร็จการศึกษาได้รับประกาศนียบัตรช่างชำนาญงาน สามารถทำงานให้กับสถานประกอบการได้ และส่วนมากจะได้เงินเดือนสูงกว่าผู้สำเร็จระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) แต่ถ้าจะศึกษาต่อระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จะต้องเรียนเพิ่มให้ได้ครบตามโครงสร้างหลักสูตร ปวช. ขณะนั้น

ระยะที่ ๒ โครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี (Dual Vocational System) พ.ศ. ๒๕๓๘ – ๒๕๔๑

รัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้ความช่วยเหลือ เน้นด้านการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจในการพัฒนาครู อาจารย์ ครูฝึก ของสถานประกอบการและผู้เชี่ยวชาญ พ.ศ. ๒๕๓๘ กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช ๒๕๓๘ โดยสาระสำคัญ ในหลักสูตรได้กำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบหลากหลายนอกเหนือจากระบบปกติ สืบเนื่องจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๒๐ การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ ให้จัดในสถานศึกษาของรัฐสถานศึกษาของเอกชน สถาน

ประกอบการ หรือโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้ความช่วยเหลือด้านการจัดการเรียนการสอน อาชีวศึกษาสร้างความเข้าใจพัฒนาครูอาจารย์ ครูฝึกในสถานประกอบการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจึงดำเนินการพัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช ๒๕๔๕ (ปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๔๖) และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) พุทธศักราช ๒๕๔๖ เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๖ การจัดการศึกษาในหลักสูตร ปวช. ๒๕๔๕ (ปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๔๖) และ ปวส. ๒๕๔๖ เป็นการจัดการอาชีวศึกษาโดยความร่วมมือกับสถานประกอบการกำหนดให้จัดการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติจริงสามารถนำรายวิชาชีพไปจัดฝึกในสถานประกอบการไม่น้อยกว่า ๑ ภาคเรียนเพื่อให้เกิดความรู้จริงจากการปฏิบัติงาน (On the job training) สถานศึกษาจัดแผนการเรียน โดยนำรายวิชาชีพหรือบูรณาการ รายวิชาชีพร่วมกับสถานประกอบการนำไปฝึกงานในสถานประกอบการ

ระยะที่ ๓ การปฏิรูปการศึกษา : การปฏิรูปการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๕๐

สืบเนื่องจาก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้มีการปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญของประเทศ ทั้งทางด้านโครงสร้าง การบริหารจัดการ ครูและบุคลากรทางการศึกษา หลักสูตร และการปฏิรูปการเรียนรู้ ในส่วนของกรมอาชีวศึกษานั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการจัดการ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ดังนี้

๑. การปฏิรูปหลักสูตร ในปีการศึกษา ๒๕๔๕ กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. ๒๕๔๕ และในปีการศึกษา ๒๕๔๖ ได้ประกาศใช้หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๔๕ (ปรับปรุง ๒๕๔๖) และประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนแปลงระยะเวลาการฝึกงาน โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี ดังนี้

๑.๑ ด้านหลักการของหลักสูตร หลักสูตรใหม่นี้เป็นหลักสูตรที่เน้นความชำนาญเฉพาะด้านด้วยการปฏิบัติจริง เปิดโอกาสให้เลือกเรียนได้หลากหลายวิธีอย่างกว้างขวาง สามารถเลือกวิธีการเรียนตามศักยภาพและโอกาสของผู้เรียน ถ่ายโอนผลการเรียน สะสมผลการเรียน เทียบความรู้และประสบการณ์จากแหล่งวิทยากร สถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระได้ ที่สำคัญคือเป็นหลักสูตรที่สนับสนุนการประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

๑.๒ ด้านวิธีการจัดการเรียนการสอน จากแนวทางของการปฏิรูปการอาชีวศึกษา โดยมีปรัชญาว่าผู้สำเร็จการศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่ รู้จริง ทำได้ เข้าใจชีวิต แนวทางการปฏิรูปหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนจึงเน้น ๔ จริง คือ เรียนรู้จากสถานที่จริง เรียนรู้จากผู้ปฏิบัติจริง เรียนรู้

ในสถานที่จริง และเรียนรู้ในวัฒนธรรมจริง การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่จึงให้ความสำคัญกับการเรียนร่วมกับสถานประกอบการ เน้นความร่วมมือกับสถานประกอบการ เน้นการปฏิบัติจริง ให้สามารถนำรายวิชาชีพ และรายวิชาในหมวดไปจัดการเรียนและการฝึกงานในสถานประกอบการ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน (On the job training) โดยจัดได้ ๒ รูปแบบ คือ

๑. การฝึกงาน ให้สถานศึกษานำรายวิชาในหมวดวิชาชีพไปจัดฝึกในสถานประกอบการ ไม่น้อยกว่า ๑ ภาคเรียน

๒. ทวิภาคี หรือฝึกงานครึ่งหลักสูตร หลักสูตรใหม่นี้ให้สถานศึกษานำรายวิชาในหมวดวิชาชีพไปจัดฝึกในสถานประกอบการ ไม่น้อยกว่า ๓ ภาคเรียน ในระดับ ปวช. และ ๒ ภาคเรียนในระดับ ปวส.

ระยะที่ ๔ การศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ. ๒๕๕๑ – ปัจจุบัน (Dual Vocational Education : DVE)

จากพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๘ การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพให้จัดได้ ๓ รูปแบบคือ

- ๑) การศึกษาในระบบ
- ๒) การศึกษานอกระบบ
- ๓) การศึกษาระบบทวิภาคีเป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษา หรือสถาบันกับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐในเรื่องการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษา อาชีวศึกษาหรือสถาบันและเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ เพื่อประโยชน์ในการผลิตและพัฒนากำลังคนสามารถจัดการศึกษาได้หลายรูปแบบรวมกันทั้งนี้ ต้องมุ่งเน้นการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีเป็นสำคัญ โดยได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช ๒๕๕๖ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) พุทธศักราช ๒๕๕๗ และหลักสูตรปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ

เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้จัดตั้งศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคีขึ้นเป็นหน่วยงานภายใน ทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน การจัดทำอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเชื่อมโยงเพื่อผลักดันนโยบายรัฐบาลสู่สถานศึกษาในสังกัด ประสานความร่วมมือภาคีเครือข่ายในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี โดยจัดตั้งคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ด้านความร่วมมือและการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีขึ้นจากการดำเนินการที่ผ่านมา ถือว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง จากตัวชี้วัด จำนวนผู้เรียนระบบทวิภาคีและสถานประกอบการมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จากความสำคัญดังกล่าวใน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ กระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศ เรื่อง “มาตรฐานการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี” ลงวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๗ โดยได้ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๓๑ ตอนพิเศษ ๒๓๙ วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ ให้สถานศึกษาและสถานประกอบการที่ร่วมจัดการอาชีวศึกษา ระบบทวิภาคีใช้เป็นหลักและแนวทางในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. นโยบาย

ตามที่รัฐบาลมอบนโยบายให้สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพผู้เรียนในระบบทวิภาคีให้มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้ดำเนินการขยายยกระดับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สร้างแรงจูงใจให้สถานประกอบการร่วมมือด้วยมาตรการสิทธิประโยชน์ทางภาษียกย่องเชิดชูเกียรติ จัดทำประกาศระเบียบ กฎหมาย ข้อกำหนดต่าง ๆ เพื่อเชื่อมโยงกระทรวงและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีนั้น ในระดับสถานศึกษาควรกำหนดเป็นนโยบาย วางแผนปฏิบัติการประจำปี โดยมุ่งเน้นการขับเคลื่อนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเป็นสำคัญให้สอดคล้อง กับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สนับสนุน ส่งเสริม สร้างความรู้ความเข้าใจและ สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรของสถานศึกษา

๒. ผู้เรียน

สถานศึกษาและสถานประกอบการ ร่วมกันประชาสัมพันธ์ แนะนำให้ความรู้ความเข้าใจ กับผู้เรียนที่ศึกษาในระบบทวิภาคีคัดเลือกผู้เรียนตามความต้องการของสถานประกอบการ พัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สอดคล้อง ตามกรอบมาตรฐานอาชีวศึกษาและกรอบคุณวุฒิวิชาชีพ แต่ละระดับ จัดการเรียนการสอน อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี โดยยึดตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เป็นสำคัญ

๓. ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

มีการส่งเสริม สนับสนุน ให้ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในสาขาวิชาชีพ ได้รับการพัฒนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิทยาการเทคโนโลยีที่ทันสมัยจากสถานประกอบการ นำมาประยุกต์ใช้และพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนให้ทันต่อสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

๔. สถานศึกษา

ให้การสนับสนุนทรัพยากรในการบริหารจัดการการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีส่งเสริมบุคลากร ที่เกี่ยวข้อง ให้มีความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาระบบการบริหารจัดการแบบเครือข่ายในการ

ประสานงานร่วมกับ สถานประกอบการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย สร้างนวัตกรรมและงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ

๕.สถานประกอบการ

สถานประกอบการต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีส่วนร่วม ในการคัดเลือกผู้เรียนระบบทวิภาคี ตามสมรรถนะที่สถานประกอบการต้องการ ส่งเสริม สนับสนุน ครูฝึกในสถานประกอบการ สนับสนุนทรัพยากรการจัดการศึกษา โดยร่วมมือสถานศึกษา พัฒนาองค์ความรู้ถ่ายทอด เทคโนโลยีใหม่ๆ ให้แก่ผู้เรียน จัดสวัสดิการที่จำเป็น รวมทั้งจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

๖.ผู้ปกครอง

ผู้ปกครองควรมีความรู้ ความเข้าใจ ส่งเสริม สนับสนุนผู้เรียนระบบทวิภาคีให้มีความร่วมมือกับ สถานศึกษาและสถานประกอบการ ให้ความเชื่อมั่นในการจัดการเรียนการสอน การฝึก อาชีพ ประโยชน์ที่ได้รับและการมีงานทำหลังผู้เรียนสำเร็จการศึกษา

๒.๔ โครงสร้างและหลักสูตรของการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช ๒๕๕๖^{๑๔}

หลักการของหลักสูตร

๑. เป็นหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพหลังมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า ด้านวิชาชีพที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ และประชาคมอาเซียน เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนระดับฝีมือให้มีสมรรถนะ มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพสามารถประกอบอาชีพได้ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการและการประกอบอาชีพอิสระ

๑. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้เลือกเรียนได้อย่างกว้างขวาง เน้นสมรรถนะเฉพาะด้าน ด้วยการปฏิบัติจริง สามารถเลือกวิธีเรียนตามศักยภาพและโอกาสของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเทียบโอนผลการเรียน สะสมผลการเรียน เทียบความรู้และประสบการณ์จากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระ

๒. เป็นหลักสูตรที่สนับสนุนการประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน

๓. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้สถานศึกษา สถานประกอบการ ชุมชนและท้องถิ่น มี

^{๑๔} หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช ๒๕๕๖ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ประเภทวิชา พาณิชยกรรม สาขา วิชาธุรกิจค้าปลีก, (กรุงเทพมหานคร: แผนกวิชาการพิมพ์ วิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี, ๒๕๕๗), หน้า ๗๓-๑๔๓.

ส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้ตรงตามความต้องการและสอดคล้องกับสภาพยุทธศาสตร์ของภูมิภาค เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

จุดหมายของหลักสูตร

๑. เพื่อให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในงานอาชีพสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ สามารถนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในงานอาชีพไปปฏิบัติงานอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ เลือกรับใช้การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับตน สร้างสรรค์ความเจริญต่อชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติ

๒. เพื่อให้เป็นผู้มีปัญญา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และการประกอบอาชีพ สามารถสร้างอาชีพ มีทักษะในการจัดการและพัฒนาอาชีพให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

๓. เพื่อให้มีเจตคติที่มีต่ออาชีพ มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในวิชาชีพที่เรียน รักงาน รักหน่วยงาน สามารถทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี โดยมีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น

๔. เพื่อให้เป็นผู้มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงาม ทั้งในการทำงาน การอยู่ร่วมกัน การต่อต้านความรุนแรงและสารเสพติด มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว หน่วยงาน ท้องถิ่นและประเทศชาติ อุทิศตนเพื่อสังคม เข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีจิตสำนึกด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี

๕. เพื่อให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม จริยธรรม และวินัยในตนเอง สุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ เหมาะสมกับงานอาชีพ

๖. เพื่อให้ตระหนักและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศและโลก มีความรักชาติ สำนึกในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนร่วม ดำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

หลักเกณฑ์การใช้

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช ๒๕๕๖

การเรียนการสอน

๑. การเรียนการสอนตามหลักสูตรนี้ ผู้เรียนสามารถลงทะเบียนเรียนได้ทุกวิธีเรียนที่กำหนด และนำผลการเรียนแต่ละวิธีมาประเมินผลร่วมกันได้ สามารถเทียบโอนผลการเรียน และขอเทียบความรู้และประสบการณ์ได้

๒. การจัดการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติจริง สามารถจัดการเรียนการสอนได้หลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการและการดำเนินงาน มีทักษะการ

ปฏิบัติงานในขอบเขตสำคัญและบริบทต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานประจำ สามารถให้คำแนะนำ แก้ปัญหาเฉพาะด้านและรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น มีส่วนร่วมในคณะทำงานหรือมีการประสานงานกลุ่ม รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เจตคติและกิจนิสัยที่เหมาะสมในการทำงาน

การจัดการศึกษาและเวลาเรียน

การจัดการศึกษาในระบบปกติ ใช้ระยะเวลา ๓ ปีการศึกษา การจัดเวลาเรียนให้ดำเนินการ ดังนี้

๑. ในปีการศึกษาหนึ่ง ๆ ให้แบ่งภาคเรียนออกเป็น ๒ ภาคเรียนปกติหรือระบบทวิภาคี ภาคเรียนละ ๑๘ สัปดาห์ โดยมีเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิต ตามที่กำหนด และสถานศึกษาอาจเปิดสอนภาคเรียนฤดูร้อนได้อีกตามที่เห็นสมควร

๒. การเรียนในระบบชั้นเรียน ให้สถานศึกษาเปิดทำการสอนไม่น้อยกว่าสัปดาห์ละ ๕ วัน ๆ ละ ไม่เกิน ๗ ชั่วโมง โดยกำหนดให้จัดการเรียนการสอนคาบละ ๖๐ นาที

หน่วยกิต

ให้มีจำนวนหน่วยกิต ตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า ๑๐๓ หน่วยกิต การคิดหน่วยกิตถือเกณฑ์ดังนี้

๑. รายวิชาทฤษฎีที่ใช้เวลาบรรยายหรืออภิปราย ไม่น้อยกว่า ๑๘ ชั่วโมง เท่ากับ ๑ หน่วยกิต

๒. รายวิชาปฏิบัติที่ใช้เวลาในการทดลองหรือฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ ไม่น้อยกว่า ๓๖ ชั่วโมง เท่ากับ ๑ หน่วยกิต

๓. รายวิชาปฏิบัติที่ใช้เวลาในการฝึกปฏิบัติในโรงฝึกงานหรือภาคสนาม ไม่น้อยกว่า ๕๔ ชั่วโมง เท่ากับ ๑ หน่วยกิต

๔. รายวิชาที่ใช้ในการศึกษาระบบทวิภาคี ไม่น้อยกว่า ๕๔ ชั่วโมงเท่ากับ ๑ หน่วยกิต

๕. การฝึกประสบการณ์ทักษะวิชาชีพในสถานประกอบการหรือแหล่งวิทยาการ ไม่น้อยกว่า ๓๒๐ ชั่วโมง เท่ากับ ๔ หน่วยกิต

๖. การทำโครงการพัฒนาทักษะวิชาชีพ ไม่น้อยกว่า ๕๔ ชั่วโมง เท่ากับ ๑ หน่วยกิต

โครงสร้าง

โครงสร้างของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช ๒๕๕๖ แบ่งเป็น ๓ หมวดวิชาและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ดังนี้

๑. หมวดวิชาทักษะชีวิต

๑.๑ กลุ่มวิชาภาษาไทย

๑.๒ กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ

- ๑.๓ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์
- ๑.๔ กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์
- ๑.๕ กลุ่มวิชาสังคมศึกษา
- ๑.๖ กลุ่มวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา

๒. หมวดวิชาทักษะชีวิต

- ๒.๑ กลุ่มทักษะวิชาชีพพื้นฐาน
- ๒.๒ กลุ่มทักษะวิชาชีพเฉพาะ
- ๒.๓ กลุ่มทักษะวิชาชีพเลือก
- ๒.๔ ฝึกประสบการณ์ทักษะวิชาชีพ
- ๒.๕ โครงการพัฒนาทักษะวิชาชีพ

๓. หมวดวิชาเลือกเสรี

๔. กิจกรรมเสริมหลักสูตร

จำนวนหน่วยกิตของแต่ละหมวดวิชาตลอดหลักสูตร ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของแต่ละประเภทวิชาและสาขาวิชา รายวิชาแต่ละหมวดวิชา สถานศึกษาสามารถจัดตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และหรือพัฒนาได้ตามความเหมาะสมของภูมิภาคตามยุทธศาสตร์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องกำหนดรหัสวิชา จำนวนหน่วยกิตและจำนวนชั่วโมงเรียนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

การฝึกประสบการณ์ทักษะวิชาชีพ

เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับภาคการผลิตและหรือภาคบริการ หลังจากที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาคทฤษฎีและการฝึกหัดหรือฝึกปฏิบัติเบื้องต้นในสถานศึกษาแล้วระยะเวลาหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้สัมผัสกับการปฏิบัติงานอาชีพ เครื่องมือเครื่องจักร อุปกรณ์ที่ทันสมัย และบรรยากาศการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนทำได้ คิดเป็นและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนเกิดความมั่นใจและเจตคติที่ดีในการทำงานและการประกอบอาชีพอิสระ โดยการจัดฝึกประสบการณ์ทักษะวิชาชีพต้องดำเนินการ ดังนี้

๑. สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันต้องจัดให้มีการฝึกประสบการณ์ทักษะวิชาชีพในรูปแบบของการฝึกงานในสถานประกอบการ แหล่งวิทยากร รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ โดยใช้เวลารวมไม่น้อยกว่า ๓๒๐ ชั่วโมง กำหนดให้มีค่าเท่ากับ ๔ หน่วยกิต กรณีสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันต้องการเพิ่มพูนประสบการณ์ทักษะวิชาชีพ สามารถนำรายวิชาในหมวดวิชาชีพที่ตรงหรือสัมพันธ์กับลักษณะงาน ไปเรียนหรือฝึกในสถานประกอบการรัฐวิสาหกิจและหน่วยงานของรัฐได้ โดยใช้เวลารวมกับการฝึกประสบการณ์ทักษะวิชาชีพ

๒.การตัดสินผลการเรียนและให้ระดับผลการเรียน ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับรายวิชาอื่น

โครงการพัฒนาทักษะวิชาชีพ

เป็นรายวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า บูรณาการความรู้ ทักษะและประสบการณ์จากสิ่งที่ได้เรียนรู้ ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจ ตั้งแต่การเลือกหัวข้อหรือเรื่องที่จะศึกษาค้นคว้า ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจ ตั้งแต่การเลือกหัวข้อหรือเรื่องที่จะศึกษาค้นคว้า การวางแผน การกำหนดขั้นตอนการดำเนินการ การดำเนินงาน การประเมินผลและการจัดทำรายงาน ซึ่งอาจทำเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับลักษณะของโครงการนั้น ๆ โดยการจัดทำโครงการดังกล่าวต้องดำเนินการ ดังนี้

๑. สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันต้องจัดให้ผู้เรียนจัดทำโครงการพัฒนาทักษะวิชาชีพที่สัมพันธ์หรือสอดคล้องกับสาขาวิชา ในภาคเรียนที่ ๕ และหรือภาคเรียนที่ ๖ รวมไม่น้อยกว่า ๔ หน่วยกิต

๒. การตัดสินผลการเรียนและให้ระดับผลการเรียน ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับรายวิชาอื่น

การศึกษาระบบทวิภาคี

เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่เกิดจากข้อตกลงร่วมกันระหว่างสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันกับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ โดยผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบัน และเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้การจัดการศึกษาระบบทวิภาคี สามารถเพิ่มขีดความสามารถด้านการผลิตและพัฒนากำลังคน ตามจุดหมายของหลักสูตร การจัดการศึกษาระบบทวิภาคี โดยนารายวิชาทวิภาคีในกลุ่มทักษะวิชาชีพเลือกไปกำหนดรายละเอียดของรายวิชา และเวลาที่ใช้ฝึก จัดทำแผนฝึกอาชีพ การวัดและประเมินผลในแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับลักษณะงานของสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ

การเข้าเรียน

ผู้เข้าเรียนต้องสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ หรือเทียบเท่า และมีคุณสมบัติเป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาและการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ

การประเมินผลการเรียน

เน้นการประเมินสภาพจริง ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาและการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ

กิจกรรมเสริมหลักสูตร

๑. สถานศึกษาต้องจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรไม่น้อยกว่า ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพื่อพัฒนาวิชาการและวิชาชีพ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ระเบียบวินัย การต่อต้านความรุนแรง

และสารเสพติด ส่งเสริมการคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์การทำงาน ปลุกฝังจิตสำนึกและเสริมสร้างการเป็นพลเมืองไทยและ พลโลก ใช้กระบวนการกลุ่มในการทำประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งการทะนุบำรุงขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม โดยการวางแผนลงมือปฏิบัติ ประเมินผล และปรับปรุงการทำงาน ทั้งนี้ สำหรับนักเรียนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ให้เข้าร่วมกิจกรรมที่สถานประกอบการจัดขึ้น

๒. การประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตร ให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดการศึกษาและการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. ๒๕๕๖

การสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร

๑. ประเมินผ่านรายวิชาในหมวดวิชาทักษะชีวิต หมวดวิชาทักษะวิชาชีพ และหมวดวิชาเลือกเสรี ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

๒. ได้จำนวนหน่วยกิตสะสมครบตามโครงสร้างของหลักสูตร

๓. ได้ค่าระดับคะแนนเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า ๒.๐๐ และผ่านการประเมินมาตรฐานวิชาชีพ

๔. เข้าร่วมกิจกรรมและประเมินผ่านทุกภาคเรียน

การพัฒนารายวิชาในหลักสูตร

๑. หมวดวิชาทักษะชีวิต สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันสามารถพัฒนารายวิชาเพิ่มเติมในแต่ละกลุ่มวิชาของหมวดวิชาทักษะชีวิต ในลักษณะจำแนกเป็นรายวิชาหรือลักษณะบูรณาการใดๆ ก็ได้ โดยผสมผสานเนื้อหาวิชาที่ครอบคลุมสาระของกลุ่มวิชาภาษาไทย กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศึกษา กลุ่มวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา ในสัดส่วนที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มวิชานั้น ๆ เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของหมวดวิชาทักษะชีวิต

๒. หมวดวิชาทักษะวิชาชีพ สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันสามารถปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาในกลุ่มทักษะวิชาชีพเฉพาะ และหรือพัฒนารายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มทักษะวิชาชีพเลือกได้ โดยพิจารณาจากจุดประสงค์สาขาวิชาและมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพ สาขาวิชา ตลอดจนความต้องการของสถานประกอบการหรือสภาพยุทธศาสตร์ของภูมิภาคเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

๓. หมวดวิชาเลือกเสรี สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันสามารถพัฒนารายวิชาเพิ่มเติมได้ ตามความต้องการของสถานประกอบการ ชุมชนท้องถิ่นหรือสภาพยุทธศาสตร์ของภูมิภาค เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และหรือเพื่อการศึกษาต่อ ทั้งนี้ การกำหนดรหัสวิชา จำนวนหน่วยกิตและจำนวนชั่วโมงเรียนให้เป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนด

การปรับปรุงแก้ไข พัฒนารายวิชา กลุ่มวิชาและการอนุมัติหลักสูตร

๑. การพัฒนาหลักสูตรหรือการปรับปรุงสาระสำคัญของหลักสูตรตามมาตรฐานคุณวุฒิ อาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ให้เป็นหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา สถาบันการศึกษา สถานศึกษา โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
๒. การอนุมัติหลักสูตร ให้เป็นหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา
๓. การประกาศใช้หลักสูตรให้ทำเป็นประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
๔. การพัฒนารายวิชาหรือกลุ่มวิชาเพิ่มเติม สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันสามารถ ดำเนินการได้ โดยต้องรายงานให้สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาทราบ

การประกันคุณภาพหลักสูตร

ให้ทุกหลักสูตรกำหนดระบบประกันคุณภาพไว้ให้ชัดเจน อย่างน้อยประกอบด้วย ๔ ประเด็น คือ

๑. คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา
๒. การบริหารหลักสูตร
๓. ทรัพยากรการจัดการอาชีวศึกษา
๔. ความต้องการกำลังของตลาดแรงงาน

ให้สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา สถาบันการศึกษาและสถานศึกษาจัดให้มีการประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตรที่อยู่ในความรับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยทุก ๕ ปี

๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

๒.๕.๑ ทฤษฎีการเรียนการสอน

ทฤษฎีการเรียนการสอน คือข้อความที่พรรณนา อธิบาย ทำนาย ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางการสอน ที่ได้รับการพิสูจน์ ทดสอบและการยอมรับว่าเชื่อถือได้ ซึ่งนักจิตวิทยาหรือนักการศึกษาอาจพัฒนาหรือแปลงเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อนำไปใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ทฤษฎีการสอนหนึ่ง ๆ มักประกอบไปด้วยการสอนย่อย ๆ หลายหลักการ^{๒๐}

๒.๕.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอน

หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละกลุ่มบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงระดับขั้นตอนมวลประสบการณ์ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้

^{๒๐} ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓ พิมพ์ที่: บริษัท ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓, หน้า ๔๗๖.

ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบการณ์สำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ใน โรงเรียน ชุมชน สังคมและโลกอย่างมีความสุข ดังนั้นหลักสูตรสถานศึกษาจะประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งมวล และประสบการณ์อื่น ๆ ^{๒๑}

หลักสูตรถ้าแบ่งตามประเภทได้ ๙ แบบ ดังนี้ ^{๒๒}

๑.หลักสูตรรายวิชา (Subjective curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรดั้งเดิม โดยเน้น เนื้อหาสาระของแต่ละวิชาที่แยกจากกันจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแบบนี้ก็เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจเนื้อหา สาระซึ่งลักษณะหลักสูตรรายวิชา จะมีลักษณะดังนี้

๑.๑ เนื้อหาแต่ละวิชาแยกจากกัน เช่น วิชาเลขคณิต ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา จะสอน แยกออกจากกันเป็นรายวิชา

๑.๒ แต่ละวิชาจะมีลำดับเนื้อหาสาระ มีขอบเขตของความรู้ที่เรียงลำดับความยาก ง่ายและไม่เกี่ยวข้องถึงวิชาอื่น ๆ

๑.๓ วิชาแต่ละวิชา ไม่ได้โยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับการปฏิบัติใน สถานการณ์จริง

๑.๔ การเลือกเนื้อหาสาระ และการจัดเนื้อหาสาระ โดยยึดคุณค่าที่มีอยู่ในตัวของ เรื่องที่สอนนั้น โดยมีแนวคิดที่ว่าผู้เรียนสามารถนำไปใช้เมื่อต้องการ

๒.หลักสูตรสหสัมพันธ์ (Correlated curriculum) หลักสูตรที่นำเอาเนื้อหาของวิชาอื่น ที่มีความสัมพันธ์กันมารวมเข้าด้วยกัน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของ ๒ วิชา โดยไม่ทำลายขอบเขต วิชาเดิม คือ ไม่ได้มีการผสมผสานเนื้อหาเข้าด้วยกัน เช่น การจัดเนื้อหา เน้นให้เห็นความสัมพันธ์ ระหว่างระบบอิเล็กทรอนิกส์และโทรทัศน์ ความสัมพันธ์ระหว่างการเลี้ยงหมูและการปลูกพืช โดย แสดงให้เห็นแต่ละวิชาจะเสริมกันได้อย่างไร

๓.หลักสูตรผสมผสาน (Fused curriculum) เป็นการจัดหลักสูตรที่มุ่งเน้นรายวิชาโดย สร้างวิชาจากเนื้อหาที่เคยแยกสอนให้เป็นวิชาเดียวกัน แต่ยังคงรักษาเนื้อหาพื้นฐานของแต่ละวิชาไว้ หลักสูตรแบบนี้ แตกต่างจากหลักสูตรสหสัมพันธ์ที่มีบูรณาการระหว่างวิชามากกว่าคือ การสอนวิชา เหมือนสอนวิชาเดียว

๔.หลักสูตรหมวดวิชา (Board field curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรที่มีลักษณะ หลายหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรสัมพันธ์และหลักสูตรแบบผสมผสาน โดยการนำเนื้อหาวิชาหาวิชา

^{๒๑} สุรศักดิ์ ศิริ, รายการการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา, พิมพ์ที่: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๕๐, หน้า ๑๘.

^{๒๒} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, พิมพ์ที่: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๔๖, หน้า ๒๗.

จัดเป็นวิชาที่กว้างขวางขึ้น โดยเน้นถึงการรักษาคุณค่าของความรู้ที่มีเหตุผลมีระบบ เช่น มนุษย์กับเทคโนโลยี มนุษย์สัมพันธ์ เป็นต้น

๕. หลักสูตรวิชาแกน (Core curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนของวิชาอื่น ๆ โดยเน้นเนื้อหาด้านสังคมและหน้าที่พลเมือง เพื่อการแก้ปัญหา เช่น ประชากรมลภาวะ การดำรงชีวิตในเมืองและชนบท

๖. หลักสูตรที่เน้นทักษะกระบวนการ (Process skills curriculum) เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้เกิดทักษะกระบวนการ เช่น ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการในการแก้ปัญหา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาให้เป็นผู้มีความสามารถในด้านทักษะกระบวนการดังนี้

๖.๑ มีความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้

๖.๒ ใช้กระบวนการให้เป็นสื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ

๖.๓ ให้รู้ธรรมชาติของกระบวนการ

๗. หลักสูตรที่เน้นสมรรถนะ (Competency of Performance base curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างจุดมุ่งหมาย กิจกรรม การเรียนการสอนและความสามารถในการปฏิบัติของผู้เรียน ในการจัดหลักสูตรแบบนี้ต้องกำหนดความสามารถในการปฏิบัติที่ต้องการไว้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือจุดประสงค์ด้านความสามารถ จากนั้นก็วางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุแต่ละจุดประสงค์และมีการตรวจสอบการปฏิบัติของผู้เรียนก่อนที่จะผ่านไปเรียนตามจุดประสงค์ถัดไป เช่น การฝึกสอนแบบจุลภาค การสอนพิมพ์ดีด

๘. หลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและปัญหาสังคม (Social activities and problem curriculum) หลักสูตรแบบนี้จะแตกต่างกันไปตามแนวคิดของแต่ละกลุ่ม เช่น ผู้มีแนวคิดว่า หลักสูตรควรตรงกับการดำรงชีวิตในสังคมจริง ในการสร้างหลักสูตรจึงยึดรากฐานของหน้าที่ทางสังคม หากมีความคิดว่าหลักสูตรควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหา หรือเรื่องต่าง ๆ ของชีวิตในสังคม ชุมชนเช่นการป้องกันมลภาวะ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

๙. หลักสูตรที่เน้นความต้องการและความสนใจแต่ละบุคคล (Individual needs and Interest curriculum) เป็นหลักสูตรที่เน้นความสนใจและความต้องการของผู้เรียน เช่น การเน้นที่ผู้เรียน การเน้นที่ประสบการณ์ โดยหลักสูตรที่สร้างขึ้นตามความรู้ และความสนใจของผู้เรียนมีความยืดหยุ่นสูง และผู้เรียนสามารถเรียนได้เป็นรายบุคคล เช่น หลักสูตรของโรงเรียน Summer Hill ที่อังกฤษ ซึ่ง นิล (Niel ๑๙๖๐) สร้างขึ้น โดยทำโรงเรียนให้สอดคล้องกับเด็ก เป็นต้น

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตร ดังนี้

Doll ได้กล่าวถึง ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง รายการของประสบการณ์ที่มีความสำคัญที่สถานศึกษาจะต้องนำไปใช้ในการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน ซึ่งประสบการณ์ดังกล่าวได้

มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นรูปแบบเป็นการกำหนดเป้าหมายหรือผลผลิตทางการศึกษาหรือการจัดระบบการเรียนการสอนก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ผล^{๒๓}

บรรพต สุวรรณประเสริฐ กำหนดความหมายของหลักสูตรไว้มากมายทั้งที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันในการจัดการศึกษาความหมายของหลักสูตรจึงควรพิจารณาความหมายที่ผู้เชี่ยวชาญทั้งสาขาวิชาหลักสูตรซึ่งต่างก็ใช้คำนิยามแตกต่างกันไปแล้วแต่จะมองหลักสูตรใดใหม่และมีจุดเน้นแตกต่างกันดังนี้^{๒๔}

หลักสูตร หมายถึง รายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้สอน หลักสูตรคือรายวิชาต่าง ๆ ซึ่งผู้เรียนและเยาวชนจะต้องทำและประสบโดยการพัฒนาความสามารถเพื่อทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีและเหมาะสมสำหรับการดำรงชีวิตเป็นผู้ใหญ่

หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน

หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งหมดทุกชนิดที่ผู้เรียนได้รับภายใต้การแนะนำของครู

ปัญญา แก้วกียู อธิบายว่า หลักสูตรการศึกษาเป็นหลักสูตรที่โรงเรียนได้กำหนดดำเนินการจัดทำหรือพัฒนาขึ้น โดยให้เป็นไปตามขอบข่ายที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วจัดทำสาระหรือรายละเอียดที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของโรงเรียนชุมชนและท้องถิ่นรวมทั้งความถนัด ความสนใจและความสามารถของนักเรียน^{๒๕}

จะเห็นได้ว่า นักการศึกษาต่างให้ความสำคัญของหลักสูตรแตกต่างกันไป ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า หลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความสามารถ มีความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอันเป็นการพัฒนากำลังคนของประเทศซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้

๒.๕.๓ การเรียนการสอน

การเรียนการสอนเป็นกระบวนการดำเนินงานในสถานศึกษาเพราะการเรียนการสอนส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หรือนำนักเรียนไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย การเรียนการสอนดังนี้

อาภรณ์ ใจเที่ยง ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนการสอน หมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างจัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

^{๒๓} Doll.R.C.Curriculum Improvement: Decision Making and Process. 9 th ed. (Boston: Ally and Bacon, 1996) , p.13.

^{๒๔} บรรพต สุวรรณประเสริฐ, การพัฒนาหลักสูตร, (พิมพ์ที่: เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

^{๒๕} ปัญญา แก้วกียู, การบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบการใช้โรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาเป็นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๖.

เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้^{๒๖}

ซุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ ได้ให้นิยามของคำว่า การสอนไว้ ๒ นัย คือ ในความหมายของการสอน (Teaching) เป็นการถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียน และในความหมายของการเรียนการสอน (Instruction) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอน เช่น การใช้สื่อการสอนการจัดกิจกรรมระหว่างสอน และการทดสอบ เป็นต้น^{๒๗}

พระธรรมปิฎก กล่าวไว้ว่า การเรียนการสอนเป็นความหมายถึง การศึกษาคือ การที่ฝึกตัวเองพัฒนาชีวิตของตัวเองให้มีความสามารถที่จะอยู่ได้อย่างดี, การศึกษาคือ การที่จะทำให้ชีวิตเป็นอยู่ได้อย่างดี ซึ่งเราต้องพยายามอยู่ตลอด^{๒๘}

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนจึงหมายถึง กิจกรรมการให้ความรู้ระหว่าง ผู้สอนและผู้เรียนโดยอาจารย์ผู้สอนดำเนินการสอนให้คำแนะนำ ฝึกหัด อบรม และผู้เรียนเป็นผู้ รับรู้หรือรับการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจหรือความชำนาญ

๒.๕.๔ การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผล การเรียนการสอนเป็นงานที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทราบถึงผลการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในโรงเรียนว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด การประเมินผลเป็นข้อมูลย้อนกลับที่สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ดังที่มันักวิชาการทั้งหลายได้ให้ความหมายของการวัดและประเมินผลดังนี้

พิสนุ พองศรี ได้กล่าวถึง การวัดและประเมิน การวัด (measurement) หมายถึง การกำหนดค่าเป็นตัวเลขหรือสัญลักษณ์ให้กับสิ่งหนึ่งสิ่งใด ตามวิธีการหรือเครื่องมือที่กำหนดขึ้นโดยเชิงปริมาณโดยตรง และการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยนำสารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้^{๒๙}

^{๒๖} อารมณ์ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (พิมพ์ที่ โอ.เอส, พรินติ้ง เฮาส์, ๒๕๕๓), หน้า ๗๑.

^{๒๗} ซุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, **การบริหารงานวิชาการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พิมพ์ที่อ้อมใจ วงษ์มณฑา, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๘.

^{๒๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) **การศึกษาฉบับง่าย**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๔-๕.

^{๒๙} พิสนุ พองศรี, **การประเมินทางการศึกษาแนวคิดสู่การปฏิบัติ**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (พิมพ์ที่ บริษัท ด่านสุทธาการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒-๓.

พิชิต ฤทธิจรูญ การวัดผล (measurement) หมายถึง กระบวนการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์ให้กับบุคคล สิ่งของหรือเหตุการณ์อย่างมีกฎเกณฑ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แทนปริมาณหรือคุณภาพของคุณลักษณะที่จะวัด^{๓๐}

สมนึก ภัททิยธนี ได้ให้คำนิยาม การวัดและประเมินผล ดังนี้ การวัดผล (measurement) หมายถึง กระบวนการปริมาณ หรือจำนวนของสิ่งต่าง ๆ โดยใช้เครื่องมือ อย่างใดอย่างหนึ่งมาวัดผลจากการวัดมักจะออกมาเป็นตัวเลข หรือสัญลักษณ์หรือข้อมูล ส่วนการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การตัดสิน หรือวินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการวัดผลโดยอาศัยเกณฑ์การพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่ง^{๓๑}

สรุป ได้ว่าการวัดผลเป็นกระบวนการจัดระบบ เพื่อเป็นการตัดสินใจออกมาเป็นตัวอักษรหรือตัวเลขให้กับบุคคลหรือสิ่งของ ส่วนการประเมินผลเป็นกระบวนการกระทำต่อการวัดผลเพื่อการวินิจฉัยและตัดสินใจเป็นตัวอักษรหรือตัวเลข เพื่อแทนคุณภาพอย่างมีกฎเกณฑ์และเชื่อถือได้

๒.๕.๕ การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integrated Learning Management)

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ในมาตรา ๒๒ กล่าวถึงการจัดการศึกษาว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ พัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติ เต็มศักยภาพ และถือว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด และมาตรา ๒๓ ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของการศึกษาแต่ละระดับ

ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ลาร์ดิซาบอล (Lardizabal อ้างถึงใน สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์, ๒๕๔๗) กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การสอนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ยังผลให้เกิดการพัฒนาในด้านบุคลิกภาพในทุก ๆ ด้านผู้เรียนสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อทุกสถานการณ์ การแก้ปัญหานี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความรู้พื้นฐาน การสอนแบบบูรณาการจะให้ความสำคัญกับครูและนักเรียนเท่าเทียมกัน ทำกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันแบบประชาธิปไตย

^{๓๐} พิชิต ฤทธิจรูญ, หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่เข้า ออฟ เคอร์มัส, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

^{๓๑} สมนึก ภัททิยธนี, การวัดผลการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๖ (พิมพ์ที่ ประสานการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑-๓.

กาญจนา คุณารักษ์ กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบบูรณาการ หมายถึง กระบวนการหรือการปฏิบัติเกี่ยวกับการเรียนรู้ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางจิตพิสัยและพุทธิพิสัยหรือกระบวนการหรือการปฏิบัติในอันที่จะรวบรวมความคิด มโนภาพ ความรู้ เจตคติ ทักษะและประสบการณ์ในการแก้ปัญหาเพื่อให้ชีวิตมีความสมดุล^{๓๒}

สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์ กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Instruction) เป็นการสอนที่เชื่อมโยงความรู้ ความคิดรวบยอด หรือทักษะเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยองค์รวม ทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย ซึ่งสอดคล้องตามแนวทางการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๒๓ ที่เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามเหมาะสม ซึ่งเป็นไปตามสภาพจริงของสังคม การเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหาสาระทั้งหลายเข้าด้วยกันอย่างมีความหมาย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง อีกทั้งการบูรณาการ หลักสูตรยังเป็นวิธีการสร้างการศึกษาให้มีความหมายยิ่งขึ้นด้วย ^{๓๓}

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ หมายถึง การจัดกิจกรรมเรียนการสอนที่ใช้วิธีการสอนหลายวิธี การจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามความสนใจ ความสามารถ และความต้องการ ในการสอนเนื้อหาสาระที่เชื่อมโยงกัน ตลอดจนมีการฝึกทักษะที่หลากหลาย เรียนรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันหรือเป็นวิธีการสอนโดยนำสิ่งหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องมาผสมผสานกัน เพื่อให้กระบวนการถ่ายทอดความรู้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง โดยทั่วไปจะเน้นที่การบูรณาการเทคนิควิธีการสอนโดยใช้หลาย ๆ วิธีผสมผสานกันและบูรณาการเนื้อหาสาระวิชาการที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงพฤติกรรมของผู้เรียน ทั้งทางด้านสติปัญญา (Cognitive) ทักษะ (Skill) และจิตใจ (Affective) สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปแก้ไขปัญหาด้วยตนเองและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเกิดประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน

^{๓๒} กาญจนา คุณารักษ์, **พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร** เล่ม ๑, (นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, ๒๕๔๓).

^{๓๓} สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์, **การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔** โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม), (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗).

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยภายในประเทศ

การวิจัยเรื่อง การบริหารการศึกษาระบบทวิภาคี โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้นำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

วสันต์ ท่ากล้า ได้วิจัยเรื่อง การบริหารการศึกษาระบบทวิภาคี สาขาวิชา เทคนิคอุตสาหกรรม วิทยาลัยเทคนิคลำพูน สถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ ๑ ใน ๔ ด้าน คือ ด้านการจัดหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศติดตามผล และด้านการวัดผลและประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาระบบทวิภาคี มีความเห็นด้วยต่อการดำเนินงานในระดับมาก ๓ ด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการจัดหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านการวัดผลและประเมินผล ส่วนด้านนิเทศและติดตามผล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาระบบทวิภาคีในด้านการจัดการเรียนการสอน มีปัญหาคือ รายวิชาที่สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนมีเนื้อหาไม่ตรงกับความรู้ที่นำไปใช้ฝึกปฏิบัติในสถานประกอบการ และมีทักษะก่อนการออกฝึกงานน้อย ข้อเสนอแนะคือ ควรจัดการเรียนการสอนในวิชาที่เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีให้มากขึ้น พร้อมทั้งจัดการเรียนการสอนให้มีเนื้อหาวิชาที่เรียนในสถานศึกษาสอดคล้องกับการฝึกปฏิบัติงานในสถานประกอบการจริงให้มากที่สุดและควรมีการเพิ่มทักษะให้นักศึกษาก่อนที่จะออกไป ฝึกปฏิบัติงานให้มีความรู้ ความชำนาญในงานปฏิบัตินั้น ๆ ให้มากขึ้น ส่วนปัญหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ สถานประกอบการและสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาและสถานประกอบการเห็นด้วยกับนโยบายของสถาบันการอาชีวศึกษา ที่กำหนดให้สถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี แต่การเข้ามาร่วมจัดทำพัฒนาหลักสูตรควรจัดในระดับ ปวส. จะมีความเหมาะสมต่อการฝึกในสถานประกอบการมากที่สุด สถานศึกษาและสถานประกอบการเห็นด้วยกับการสอนให้นักศึกษามีความรู้พื้นฐาน สามารถที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติงานในสถานประกอบการได้ สำหรับสถานศึกษาควรสอนให้นักศึกษามีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ภาษาอังกฤษ การเขียนรายงาน ตลอดจนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมอื่น ๆ ในการปฏิบัติงานให้เกิดคุณภาพตามความต้องการของทุกฝ่าย สถานศึกษาและสถานประกอบการเห็นว่าการนิเทศติดตามผลของวิทยาลัย มีการนิเทศติดตามผลน้อย ไม่เป็นระบบ วิทยาลัยควรให้ความสำคัญในการนิเทศติดตามผลของวิทยาลัย มีการนิเทศติดตามผลน้อย ไม่เป็นระบบ วิทยาลัยควรให้ความสำคัญในการนิเทศติดตามผลให้มาก โดยกระทำอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรมีนโยบายการสนับสนุน อำนวยความสะดวกให้ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศติดตามผลน้อย ไม่เป็นระบบ วิทยาลัยควรให้ความสำคัญในการนิเทศติดตามผลให้มาก โดยกระทำอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรมีนโยบายการสนับสนุน อำนวยความสะดวกให้ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศติดตามผล ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ให้คำแนะนำ พร้อมทั้งตรวจเยี่ยมการดำเนินงานของแต่ละ

ฝ่ายอย่างสม่ำเสมอทั้งภายในสถานศึกษาและในสถานประกอบการอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง สถานศึกษาและสถานประกอบการได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดหัวข้อเนื้อหาในการวัดผลและการประเมินผลของวิทยาลัย ควรมีเนื้อหาให้ครอบคลุมกับงานในสถานประกอบการ การวัดผลและการประเมินผล ควรเน้นถึงสภาพการฝึกปฏิบัติจริงของนักศึกษา และวิทยาลัยควรมีวิธีการวัดผลและการประเมินผลแยกในแต่ละแผนงานออกเป็นสัดส่วน^{๓๔}

ผ่องพรรณ ตรีนตร ได้วิจัยเรื่อง การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของโรงเรียนเทคโนโลยีหมู่บ้านครูภาคเหนือกับสถานประกอบการเอกชนในจังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า (๑) สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการปฏิบัติในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง (๒) การเปรียบเทียบการปฏิบัติในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีระหว่างโรงเรียนเทคโนโลยีหมู่บ้านครูภาคเหนือกับสถานประกอบการเอกชนในจังหวัดลำพูน ในภาพรวมทุกด้าน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันยกเว้นการปฏิบัติงานด้านการนิเทศการศึกษา ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ (๓) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่ทุกฝ่ายเห็นตรงกันที่สำคัญ ได้แก่ ขาดการทดสอบมาตรฐานฝีมืออย่างต่อเนื่อง ขาดบุคลากรในการดำเนินงานร่วมกันและขาดการติดตามผลโครงการอย่างสม่ำเสมอ ส่วนข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ ควรมีการทดสอบมาตรฐานฝีมืออย่างสม่ำเสมอเพิ่มเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง^{๓๕}

มงคล วงศ์อนุ ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีวิทยาลัยอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัย ๑) สภาพการจัดการเรียนการสอนในระบบทวิภาคี โดยภาพรวมและรายด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ๒) สภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมและรายด้านมีปัญหาอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ๓) ผู้บริหาร และหัวหน้างานมีความต้องการ ๓ อันดับแรก คือ (๑) ค่าตอบแทนครูอาจารย์และครูฝึกปฏิบัติ (๒) ครูฝึกปฏิบัติควรได้รับการฝึกอบรมในการสอนระบบทวิภาคีและ (๓) บุคลากรผู้ฝึก ครูพี่เลี้ยง ควรได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้คำแนะนำแก่นักเรียน ผู้ประกอบการมีความต้องการ ๓ อันดับแรก คือ (๑) การจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาหลักสูตรและการสอนให้มากขึ้น (๒) อัตราค่าจ้างครู อาจารย์ ควรมีความเพียงพอกับการจัดการเรียนการสอน (๓) นักเรียนควรมีความเข้าใจและมั่นใจในการเรียนระบบ

^{๓๔} วสันต์ ทำกล้า, การบริหารการศึกษาระบบทวิภาคี สาขาวิชาเทคนิคอุตสาหกรรมวิทยาลัยเทคนิคลำพูน สถาบันการอาชีวศึกษา ภาคเหนือ ๑, *การบริหารการศึกษา, วิทยานิพนธ์*, (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ๒๕๔๙).

^{๓๕} ผ่องพรรณ ตรีนตร, การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของโรงเรียนเทคโนโลยีหมู่บ้านครูภาคเหนือกับสถานประกอบการเอกชนในจังหวัดลำพูน, *แขนงวิชาการบริหารการศึกษา, วิทยานิพนธ์*, (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐).

ทวิภาคี นักเรียนมีความต้องการ ๓ อันดับแรกคือ (๑) ได้ฝึกปฏิบัติงานทุก ๆ ด้านตามหลักสูตร (๒) มีวัสดุฝึกปฏิบัติงานที่เหมาะสมและทันสมัย และ (๓) สถานประกอบการควรจัดเบี้ยเลี้ยงให้นักเรียน ขณะฝึกงาน^{๓๖}

พิมพ์พิชชา ทรัพย์เจริญ ได้การวิจัยเรื่อง แนวโน้มการบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกลุ่มวิชาธุรกิจคอปติก ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสรุปได้ว่า แนวโน้มการบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี กลุ่มวิชาธุรกิจ คอปติก มีแนวโน้มเป็นบวก แบ่งแนวโน้มการบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี กลุ่มวิชาธุรกิจคอปติก ออกเป็น ๗ ด้าน ดังนี้ ๑) ด้านการวางแผน ควรมีการวางแผนงานและจัดการเรียนการสอนตามความต้องการของผู้เรียน (Demand Driven) ควรเร่งวางแผนเพิ่มปริมาณนักเรียนใหม่จำนวนเพิ่มมากขึ้น ควรนำแผนกลยุทธ์เชิงรุก (Strategic Plan) ไปใช้ และควรผลักดันให้มีการสอนอาชีวศึกษาถึงระดับปริญญา ๒) ด้านการจัดองค์กร ควรเป็นโครงสร้างที่มีความยืดหยุ่นได้ในทางปฏิบัติ และสามารถ ปรับขนาดของโครงสร้างให้มีขนาดใหญ่ เพื่อรองรับการขยายตัวในด้านปริมาณของ สถานประกอบการและสถานศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น ควรจัดอยู่กับงานวิชาการที่สามารถติดตาม ประเมินผลการเรียนการสอนของนักเรียน/นักศึกษาได้ ๓) ด้านการจัดคนเขาทำงาน ควรคัดเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสมกับลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ๔) ด้านการสั่งการหรือการอำนวยความสะดวก ควรมีความรวดเร็ว ฉับไว ทันเหตุการณ์ และมีความ คล่องตัวสูง เพื่อให้สามารถบริหารงานร่วมกับภาคเอกชนที่เขามาร่วมจัดการศึกษาได้ ๕) ด้านการประสานงาน ผู้บริหารระดับสูงควรทำการประสานงาน ขยายพันธมิตรทางการศึกษา และสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่หลากหลาย ทั้งกับหน่วยงานภายในและหน่วยงาน ภายนอกให้ดียิ่งขึ้น ๖) ด้านการรายงานผล ควรมีการแนะนำ สนับสนุน และส่งเสริมการทำวิจัยในการบริหาร อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี กลุ่มวิชาธุรกิจคอปติก ให้มากขึ้น ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ๗) ด้านการงบประมาณ ควรจัดสรรเงินงบประมาณเฉพาะงานและเพิ่มจำนวนเงินงบประมาณให้มีความเหมาะสมกับสถานศึกษาแต่ละสถาบัน สถานศึกษาควรที่จะดำเนินการจัดหา เงินงบประมาณไว้ใช้สำหรับสถานศึกษาเอง และขอความช่วยเหลือสนับสนุนเงินงบประมาณจากหน่วยงานภาคเอกชน^{๓๗}

^{๓๖} มงคล วงศ์อนุ, การศึกษาการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในวิทยาลัยอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, การบริหารการศึกษา, วิทยานิพนธ์,ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐).

^{๓๗} พิมพ์พิชชา ทรัพย์เจริญ, แนวโน้มการบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี กลุ่มวิชาธุรกิจคอปติก ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง ในเขต กรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์,ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,(ธุรกิจศึกษา) สาขาธุรกิจศึกษา, (ภาควิชาอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑).

อรพิน ดวงแก้ว ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา ๘ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามในภาพรวม พบว่า สภาพการบริหารงาน วิชาการในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสวนของสถานศึกษาและสถานประกอบการ ทั้ง ๔ ด้าน มีการดำเนินการอย่างเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกด้าน จากการสังเคราะห์สรุป แนวทางการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่เหมาะสมกับสภาพการบริหารงานวิชาการแยกออกเป็น แต่ละด้านดังนี้ ๑. ด้านการบริหารหลักสูตรควรมีการอบรมทุกปี การจัดทำแผนการฝึกและแผนการเรียนควรจัดให้ต่อเนื่อง รวมทั้งไม่ควรมีการเปลี่ยนแปลงผู้รับผิดชอบบ่อยครั้ง เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินการ ๒. ด้านการบริหารการจัดการเรียนการสอน ควรแบ่งนักศึกษาออกเป็นกลุ่มตาม สาขาวิชาโดยให้อาจารย์และครูฝึกรับผิดชอบตามกลุ่ม ควรปรับการจัดการเรียนการสอน ให้ดำเนินไปตามความเหมาะสมของสถานประกอบการ การกำหนดระยะเวลาในการเรียน ควรมีการประชุมสัมมนารวมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาแนวทางในการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีที่เหมาะสม ๓. ด้านการนิเทศการศึกษา ควรเนนอาจารย์ออกนิเทศเฉพาะกลุ่มที่รับผิดชอบ อย่างใกล้ชิด ควรนิเทศอย่างต่อเนื่องตามความต้องการของสถานประกอบการ นอกจากนี้ ควรกำหนดตารางที่ชัดเจนและแน่นอน ตลอดจนเวลาในการนิเทศสามารถที่จะนำมาคิดเป็นค่าการสอนได้ และการแก้ไขปัญหาควรจะต้องเชื่อมโยงกันทั้งสองฝ่าย ๔. ด้านการวัดผลประเมินผล ควรดำเนินการตามขั้นตอนของหลักการจัดอาชีวศึกษา ระบบทวิภาคี โดยการดำเนินการจัดประชุมสัมมนารวมกันทั้งสองฝ่าย เพื่อหาแนวทางการวัดผลประเมินผลที่เป็นรูปธรรมและเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น นอกจากนี้ต้องดำเนินการประเมินผล รายวิชาเมื่อสิ้นสุดการเรียน และดำเนินการประเมินผลมาตรฐานวิชาชีพตามระเบียบการวัดผลประเมินผล^{๓๘}

ลิตา รัตนพันธ์ ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาการคอปริก ในความร่วมมือของวิทยาลัยเทคนิคสุโขทัยและบริษัทเดอะมอลล์กรุ๊ป จำกัด (สาขางามวงศ์วาน) ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ธุรกิจศึกษา) สาขาวิชาธุรกิจศึกษา ภาควิชาอาชีวศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาการคอปริก ในความร่วมมือของวิทยาลัยเทคนิคสุโขทัยและบริษัทเดอะมอลล์ กรุ๊ป จำกัด (สาขางามวงศ์วาน) ภาพรวมพบว่า มีปัญหาในระดับน้อยในทุกด้าน คือ ๑) ด้านหลักสูตร ๒) ด้านบุคลากร ๓) ด้านวัสดุอุปกรณ์และ งบประมาณ ๔) ด้านคุณลักษณะของนักเรียน ๕) ด้านการจัดการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา การติดตามผลการประชาสัมพันธ์ และการประสานงาน เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักสูตรอาจารย์ผู้สอน

^{๓๘} อรพิน ดวงแก้ว, การบริหารงานวิชาการในการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา ๘ **วิทยานิพนธ์,ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาการบริหารการศึกษา, (สำนักบัณฑิตศึกษาสถาบันราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๔).

และผู้สำเร็จการศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับน้อยแต่ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารสถานประกอบการไม่มีปัญหา สำหรับ ด้านคุณลักษณะของนักเรียน และด้านการจัดการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา การติดตามผล การประชาสัมพันธ์ และการประสานงาน อาจารย์ผู้สอน, ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารสถานประกอบการ มีปัญหาในระดับน้อย ขณะที่ผู้สำเร็จการศึกษาไม่มีปัญหา^{๓๙}

ถนอม มงคลเชื้อ ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ๑) ผู้บริหารและครูอาจารย์ในสถานศึกษามีความเห็นว่า ด้านหลักสูตร ด้านบุคลากร มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการจัดการเรียนการสอนมีปัญหาอยู่ในระดับมาก ในเรื่องการจัดสอนซ่อมเสริม การเชิญวิทยากรบรรยาย การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้และการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และด้านคุณลักษณะของนักเรียน นักศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับมาก ๒) เจ้าของผู้บริหารและครูฝึกในสถานประกอบการมีความเห็นว่า มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยในทุกด้าน ๓) นักเรียน นักศึกษาระบบทวิภาคี มีความเห็นว่า ด้านหลักสูตร ด้านบุคลากรและด้านคุณลักษณะของนักเรียน นักศึกษา มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านการจัดการเรียนการสอน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่องไม่มีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๔) นักเรียน นักศึกษาระบบทวิภาคีระดับ Jar. และ ปวส. มีความเห็นว่า ปัญหาด้านคุณลักษณะของนักเรียน นักศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนปัญหาด้านหลักสูตร ด้านบุคลากร และด้านการจัดการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ^{๔๐}

ชไมพร ตุมพงษ์ ได้วิจัยเรื่อง การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หลักสูตรสาขาวิชาการโรงแรม วิทยาลัยอาชีวศึกษาหนองคาย ตามความคิดเห็นของผู้ประกอบการ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ผลการศึกษา พบว่า (๑) วิทยาลัยอาชีวศึกษาหนองคายจัดการอาชีวศึกษาระบบ ทวิภาคี หลักสูตรสาขาวิชาการโรงแรมในภาพรวมและรายด้าน ทุกด้านได้ในระดับมาก (๒) ผู้ประกอบการตำแหน่งผู้จัดการและครูฝึกในสถานประกอบการที่ร่วมจัดอาชีวศึกษาระบบ ทวิภาคี มีความคิดเห็นต่อการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หลักสูตรสาขาวิชาการโรงแรม ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาหนองคายทุกด้านไม่

^{๓๙} ลิตา รัตนพันธ์, ปัญหาการจัดการศึกษาระบบทวิภาคี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาการคูปัก ในความร่วมมือของวิทยาลัยเทคนิคสุโขทัยและบริษัทเดอะมอลล์ กรุ๊ป จำกัด (สาขางามวงศวาน) **วิทยานิพนธ์, ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (ธุรกิจศึกษา), สาขาธุรกิจศึกษา, (ภาควิชาอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑).

^{๔๐} ถนอม มงคลเชื้อ, การศึกษาปัญหาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีกรณีศึกษา วิทยาลัยเทคนิคพิษณุโลก **วิทยานิพนธ์, หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาการบริหารการศึกษา (สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม, ๒๕๕๓).

แตกต่างกัน (๓) ผู้ประกอบการโรงแรมที่ตั้งอยู่ในจังหวัดหนองคายและจังหวัดชลบุรี มีความคิดเห็นต่อการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หลักสูตรสาขาวิชาโรงแรม วิทยาลัยอาชีวศึกษาหนองคาย แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ทุกด้าน^{๔๑}

จากการศึกษาผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ ผู้วิจัยสรุปความสำคัญได้ว่า การจัดการระบบทวิภาคีเป็นการจัดการศึกษาที่ให้ประโยชน์กับทุกฝ่ายทั้งต่อนักเรียนเอง ผู้ปกครอง สถานศึกษา และสถานประกอบการ ทำให้สามารถจัดวางแผนกำลังคนในระยะยาวได้ในสาขาวิชาที่ขาดแคลนและต้องใช้ความชำนาญ เมื่อนักเรียนสำเร็จการศึกษาแล้ว มีคุณภาพตอบสนองความต้องการอันแท้จริงของสถานประกอบการ โดยเฉพาะในเรื่องระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ พัฒนาบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานกับเทคโนโลยีขั้นสูงได้ การจัดการในระบบนี้เป็นการจัดร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ การวางแผนกำลังคนเป็นระบบนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของงานเข้าสู่ระบบสากล

๒.๖.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

Lehmann, Wolfgang L. ทำการวิจัยเรื่อง ระบบทวิภาคีของการฝึกอบรมทางวิชาชีพในประเทศเยอรมัน ต่อการจัดองค์กร โครงสร้าง บริบทและการอธิบายในปัจจุบัน พบว่า ระบบทวิภาคีโดยการอบรมวิชาชีพในประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมันจะได้รับการนำเสนอให้เป็นวิธีที่ประสบผลสำเร็จมากที่สุดในการเตรียมแรงงานที่มีทักษะ และในอนาคต การศึกษาระบบทวิภาคีเป็นแนวทางในการสร้างอาชีพที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน^{๔๒}

Sharma, Tanka Nath, ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของการศึกษาทางเทคนิคและการฝึกอบรมทางวิชาชีพในมุมมองที่กว้างขึ้นของการจ้างงานและระบบการฝึกอบรมในประเทศเนปาล พบว่า การศึกษาทางเทคนิคและระบบการฝึกอบรมทางวิชาชีพ (Technical education and Vocational Training-TEVT) ของประเทศเนปาล ว่าเป็นนโยบายที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการศึกษาและการฝึกอบรมสำหรับประชาชนเนปาล ผลการวิจัย แนะนำว่าประเด็นที่มีต่อการจ้างงานและการอบรมทางวิชาชีพของเนปาล ในอดีตขาดนโยบายเหล่านี้ ขาดการประสานงาน ขาดงบประมาณและขาดการดูแลในระดับชาติ อนาคตนโยบายการศึกษาทางเทคนิคและระบบการฝึกอบรมทางวิชาชีพ (Technical education and Vocational Training-TEVT) ต้องได้รับการแก้ไขโดยต้องก่อตั้งศูนย์

^{๔๑} ชไมพร ตุ่มพงษ์, การจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี หลักสูตรสาขาวิชาการโรงแรม วิทยาลัยอาชีวศึกษาหนองคาย ตามความคิดเห็นของผู้ประกอบการ วิทยานิพนธ์,ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บริหารการศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๖).

^{๔๒} Lehmann, Wolfgang L., “ The dual system of vocational training in Germany Its organization, structure, context and current debate” University of Toronto (Canada). on date.

ข้อมูลตลาดแรงงานแห่งชาติ เปลี่ยนแปลงโครงการการศึกษาทางเทคนิคและระบบการฝึกอบรมทางวิชาชีพ ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน^{๔๓}

เออร์เบ (Erbe. 1997 : 2819) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเพิ่มคุณค่าการยกระดับของผลที่ได้รับในการเข้าร่วมโครงการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมจากการเรียนรู้ประสบการณ์การพัฒนาอาชีพ ผลการวิจัย พบว่า การศึกษาจากประสบการณ์แบบมีส่วนร่วมที่เกี่ยวกับความร่วมมือของภาครัฐและเอกชน ทำให้นักศึกษามีโอกาสได้รู้ถึงรายละเอียดที่เกี่ยวกับการทำงานผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าศึกษาในระบบนี้นอกจากจะได้รับประสบการณ์จากการฝึกงานแล้วยังสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสภาวะสังคมได้ โดยที่นักศึกษาในกลุ่มปกติในสาขาเดียวกันที่ไม่ได้ฝึกงานในสถานที่ประกอบการมีผลลัพธ์ด้านความสำเร็จของการเข้าทำงานหรือประกอบธุรกิจมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับการยอมรับจากสถานประกอบการมากกว่านักศึกษาในกลุ่มปกติ^{๔๔}

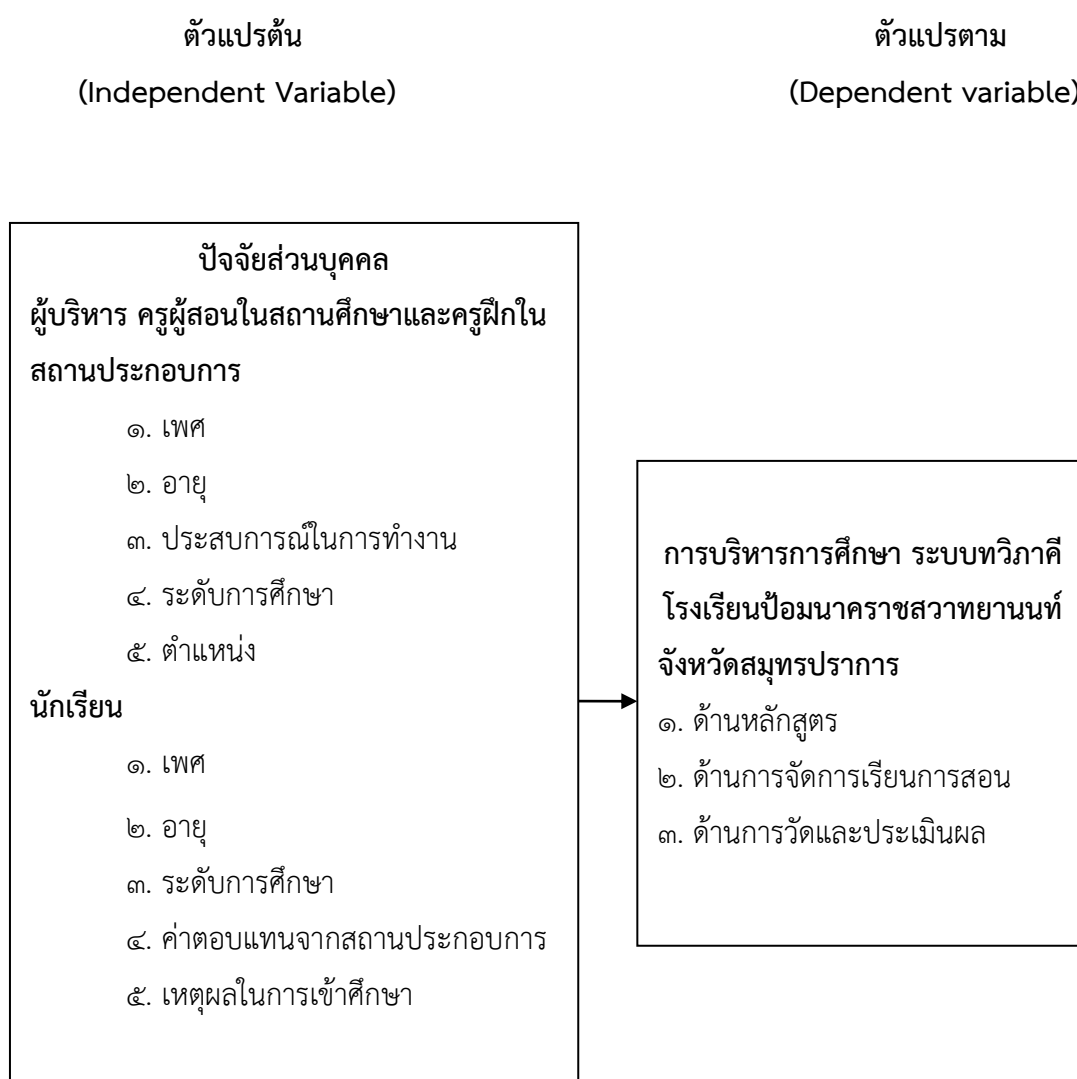
จากการศึกษาผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ ผู้วิจัยสรุปความสำคัญได้ว่า ระบบทวิภาคีได้รับการนำเสนอให้เป็นวิธีที่ประสบผลสำเร็จมากที่สุดในการเตรียมแรงงานที่มีทักษะ และในอนาคต การศึกษาระบบทวิภาคีเป็นแนวทางในการสร้างอาชีพที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานเป็นนโยบายที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการศึกษาและการฝึกอบรมสำหรับประชาชนต่อการจ้างงานและการอบรมทางวิชาชีพ ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

^{๔๓} Sharma,Tanka Nath, “The role of technical education and vocation training in the broader perspective of Nepal’s employment and training system” Southern Illinois University at Carbondale. on date.

^{๔๔} Erbe, Candace Sue. “Enhancing the Benefits of Cooperative Education through Structured Learning Experiences (Carrere Development)”, Dissertation Abstracts International.57 (7) : 2891. (DAO CD-ROM AAC 9700339).

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการบริหารการศึกษาระบบทวิภาคี โรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรให้มีความสอดคล้องกับแนวคิดจากพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๑^{๔๕} ได้กำหนดตัวแปรในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้โดยแบ่งออกเป็นตัวแปร ๒ ตัวแปร ดังแผนภาพที่ ๒.๑

^{๔๕} พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๑ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๔๓ ก วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๕๑ หน้า ๓-๔.